

Historični seminar 6

Uredili

Katarina Keber in Katarina Šter

Ljubljana 2008

HISTORIČNI SEMINAR 6

Uredniški odbor Katarina Keber, Katarina Šter, Mojca Žagar Karer

Znanstvena monografija je recenzirana.

Uredili Katarina Keber in Katarina Šter

Jezikovni pregled Mojca Žagar Karer in Helena Dobrovoljc

Oblikovanje Milojka Žalik Huzjan

Prelom Brane Vidmar

Založnik Založba ZRC, ZRC SAZU

Zanj Oto Luthar

Glavni urednik Vojislav Likar

Način dostopa (URL): <http://hs.zrc-sazu.si/eknjiga/>

ISBN tiskane izdaje: 978-961-254-059-3

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

930.85(082)

930.1(082)

HISTORIČNI seminar 6 [Elektronski vir] / uredili Katarina Keber in
Katarina Šter. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008

ISBN 978-961-254-060-9

I. Keber, Katarina

237890816

© 2008, Založba ZRC, ZRC SAZU

Vse pravice pridržane. Noben del te izdaje ne sme biti reproduciran, shranjen ali prepisan v kateri koli obliki oz. na kateri koli način, bodisi elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali kako drugače, brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic (copyrighta).

Še nekaj o Gladičevem galiciniju

ANNAMARIA LESIGANG-BRUCKMÜLLER*

IZVLEČEK

V 17. stoletju je izraz *gallicinium*, ki je bil skozi stoletja močno teološko konotiran, postal priljubljen naslov za francoske pamflete (*gallus* pomeni tako petelin kot tudi Francoz). Sprva so ga uporabljali sami Francozi kot budilni krik, v drugi polovici stoletja pa je postal izraz za protifrancoske pesnitve in pamflete.

KLJUČNE BESEDE

Gallicinium (galicinij), Gladič, francoski in protifrancoski pamfleti, Gallus praedator, Academia Operosorum

ABSTRACT

The term *gallicinium* – “cock’s song” had a strong theological connotation throughout the centuries. In the 17th century it was also used as a title for French political pamphlets, *gallus* meaning “cock” as well as “Frenchman”. The French themselves used the term in the first half of the century, whereas it was only in the last third of the century that anti-French pamphlets were entitled *Gallicinium*.

KEY WORDS

Gallicinium, French and anti-French pamphlets, Academia Operosorum, Gesenius, Gallus praedator

Uvod

Pri raziskavah o panegiričnih pesnitvah (tj. slavospevih), namenjenih Habsburžanom, se je v Semeniški knjižnici v Ljubljani našla latinska pesem v elegičnih distihih z naslovom *Gallus praedator impinguatus ab aquila victrice deplumatus (O petelinu, načrtem roparju, ki ga zmagoviti orel oskubi)* iz leta 1689. Že sam naslov je obetal malo več duhovitosti kot običajni slavospevi in epitafi habsburškim cesar-

* Mag. Annamaria Lesigang-Bruckmüller, Zunanja sodelavka Inštituta za klasično filologijo na Dunajski univerzi, Geigergasse 11/5, 1050 Wien
annamaria@lesigang.at

jem, nadvojvodinjam in nadvojvodam. Najdena pesnitev neznanega avtorja se nahaja v zbirki mešanih spisov Janeza Gregorja Dolničarja, *Miscellanea Thalbergica*, v Semeniški knjižnici v Ljubljani. Gre za dvogovor med petelinom (*gallus*, istočasno tudi Francoz) in orlom (simbol za cesarstvo), ki se v distihih bojujeta za prevlado. Najdba je spodbudila vprašanje, ali obstajajo stične točke med tem besedilom in nekoliko bolj znanim galicinijem kanonika Jurija Andreja Gladiča, ki je bil tako kot Dolničar član ljubljanske Akademije operozov in je po smrti J. K. Prešerna postal tudi njen drugi predsednik.¹ Gladičevemu galiciniju, ki je izšel leto dni pred omenjenim besedilom neznanu kje, je prof. Kajetan Gantar v zborniku ob 300-letnici ustanovitve Akademije operozov posvetil kar tri strani.² Gre za razmeroma dolg kolometrični pamflet, v katerem avtor z nenavadnim srdom in sovraštvom zavrača vse, kar je francosko. Toda o tem pozneje.

Izraz *gallcinium* (»petelinje petje«) je bil skozi stoletja močno teološko konotiran, nanašal se je v prvi vrsti na Petrovo trikratno zatajitev Jezusa, po kateri je petelin zapel. Himna cerkvenega očeta Ambroža z naslovom *Aeterne rerum conditor* (4. stol. / začetek 5. stol.) prikazuje globlji pomen petelinjega petja – s prepevanjem himne naj bi se zapolnil čas med petelinjim petjem in vzhajanjem sonca, torej v prenesenem smislu med krstom in vstopom v božje kraljestvo. Pod Ambroževim vplivom je tudi krščanski pesnik Prudencij, ki je živel v približno istem času, napisal pesem *Ad Galli cantum* (*Ob petelinjem petju*; iz njegove zbirke *Cathemerinon*, števil. 1). Za 17. stoletje je v VD17 (to je seznam nemških tiskov iz 17. stol. na internetu³) izpričanih kar nekaj del z naslovom *Gallcinium*, od katerih ne omenjam npr. medicinskih del nekega Eberharda Gockela ali izrecno teoloških del. Omejimo se na tista dela, pri katerih se naslov nanaša na dvojni pomen te besede, saj *gallus* ne pomeni le petelin, temveč tudi Galec oz. Francoz.

Galiciniji, ki so bili napisani v Franciji

Francozi sami so izraz galicinij na začetku 17. stoletja že uporabljali za politične spise oziroma v političnem smislu. Tako je bil leta 1610, ob umoru kralja Henrika IV., tiskan *Gallcinium Gallici parricidii*, pesem, ki obsega sedem elegičnih distihov. V izredno potrtem

¹ Glej *Academia Operosorum*. Glede literature glej tudi Lavrič, Ljubljanska stolnica.

² Gantar, *Operozi in latinska verzifikacija*, str. 97–100.

³ <<http://www.vd17.de>>.

tonu obžaluje, da je bil kralj premagan z zvijačo. Petkrat se ponovi pentameter, ki vsebuje tudi kronogram: *trIstla sangVIneo LILla rore MaDent* – krvava rosa leži na žalostnih lilijah. Lilije seveda simbolizirajo francosko monarhijo. V smislu te cvetlične simbolike se avtor v maju, mesecu cvetja, v katerem je bil kralj umorjen, usmerja k rožam; z umorom kralja je pomladi nenadoma konec. Zadnji verz se glasi:

*At tibi nec violae, nec crescent, Galle, coronae,
Si caput ante oculos sic periisse sinas.*

[*Tebi, Francoz, ne bodo cvetele vijolice in kronice,
če boš dopustil, da bo tvoj poglavar pred tvojimi očmi tako poginil.*]

Kratka pesem je namenjena Francozom in jih poziva, naj se prebudijo iz svojega sna in zaščitijo svojega kralja – je torej budilni krik petelina, namenjen Francozom.

Tudi naslov naslednjega galicinija, ki je bil tiskan leta 1626 v Parizu, je bil izbran z namenom, naj se Francoz prebudi in pohiti kralju na pomoč: *Gallicinium in aliquot falsas damnatasque Antonii Sanctarelli assertiones (Petje petelina proti nekaterim napačnim trditvam Antonia Santarellija)*. V tem 135 strani obsegajočem spisu francoski kapucin Raoul Boutrays zavrača nauke italijanskega jezuita Antonia Santarellija (1599–1649), po katerih naj bi imel papež pod določenimi pogoji pravico odstaviti vladarje. Santarellijevo glavno delo je bilo leta 1626 po sklepu francoskega parlamenta celo javno zažgano, zato lahko rečemo, da je Boutraysov spis pomembno prispeval k teološki in tudi politični diskusiji. Delo je bilo seveda napisano *pro rege Christianissimo*, za najbolj krščanskega kralja, Ludvika XIII. Čeprav traktat obravnava bolj teološka vprašanja in ima z našo temo malo manj opravka, je za nas še vendarle zanimiv predgovor, v katerem avtor na dolgo in široko razlaga, zakaj se je odločil dati spisu naslov *Gallicinium*. Če povzamemo na kratko, v francoskem predgovoru piše kralju, da je prekrasna Tesalija sicer polna kač in drugih kuščarjev, prav tako pa tudi velike množice ptic, ki jih žrejo; in tako kot te ptice, se tudi on trudi, da bi očistil Francijo hudobnih dvonogih kač, ki skušajo očrniti belo barvo francoske lilije; cela Francija bi morala biti polna takšnih pogumnih petelinov, kot je on, petelinov, ki so soncu ljubi, prinašajo dan, strašijo leve, žrejo kače, so pogumni itn. *Et d'autant que je tiens et du soleil, et de l'humeur de cet oyseau, j'ai donné cette inscription à cet opuscule royal.* – In zato, ker imam jaz sonce in humor tega ptiča, sem temu kratkemu kraljevemu delu dal takšen naslov (se pravi, galicinij). Osnovo za ta predgovor je dal francoski humanist Ravisius Textor (1480–1524), ki je v svojem delu

Epitheta petelinu in njegovim vzdevkom posvetil cel odstavek, katerega Boutrays po uvodni besedi tudi navaja. – Delo je torej galicinij v smislu bojevitega petelina, ki svoji domovini in svojemu kralju pogumno pomaga v boju proti tujim sovražnikom.

Naslednja pesnitev z naslovom *Gallicinium* je iz obdobja fronde (1648–53), ko so se francoski plemiči uprli kardinalu Mazarinu, njegovi politiki in njegovemu vplivu. Iz te dobe je ohranjenih mnogo pamfletov proti Mazarinu, tako imenovanih mazarinad (francoski znanstvenik C. Moreau, ki jih je v letih 1850–53 izdal, jih je naštel več kot 4000).⁴ Preseneča, da so bile med tem visokim številom le tri ali štiri mazarinade napisane v latinščini, tako tudi naš *Gallicinium nuper auditum Franciam expilante Mazarino* (*Pred kratkim slišano petelinje petje, da Mazarin ropa Francijo*) iz leta 1649, ko je moral enajstletni kraljevič s svojo materjo bežati iz Pariza. Avtor spodbuja plemiče k uporu, ker Mazarin zapravlja celotno francosko premoženje. Z naslovom galicinij se pamflet spremeni v budilni krik: *surgite, principes regii – zbudite se, plemiči –, en gallus claruit – petelin je glasno zapel kot gosi ob zavzetju Rima. – Vigilare, Franci, togati, armati nobiles, ignobiles – bedite, Francozi, oboroženi, plemiči in neplemiči, in za mladega kralja in njegovo mater osvobodite kraljestvo.*

Galiciniji, ki so bili pisani proti Francozom

Mazarinada je bila zelo razširjena in se še danes nahaja v številnih evropskih knjižnicah, tako kot naslednji pamflet iz leta 1672; oboje hranijo med drugim tudi v Narodni knjižnici na Dunaju. Pamflet iz leta 1672 je nastal v Nemčiji ob začetku nizozemske vojne (1672–74). Avtor je pastor Friderik Gesenius, ki si je nadel izmišljeno ime *Germanus vigil* (*Nemec čuvaj*) in navedel, da je spis izšel v izmišljenem mestu *Germanopolis* pri namišljenem založniku *Eleutherius Gallomisis* (*Francozom sovražni svobodoljub*). Zanimivo je, da tudi tukaj zasledimo izraz *gallicinium*, vendar v smislu sovražnega divjega petelinjega kikirikanja, ob katerem naj se Nemci čim prej zbudijo. Takole se glasi naslov: *Germani vigilis ad secure soporatos Germanos classicum, ut ad ferele Gallicinium hostis Galli evigilent* (*Bojni krik Nemca, čuvaja, brezbrizno spečim Nemcem, naj se ob divjem kikirikanju (ferale gallicinium) Francoza, sovražnika, zbudijo*). Osrednji izraz naslova je torej pojem *classicum*, kar pomeni »bojni krik«. Ali je bilo Geseniju znano, da so Francozi sami uporabljali besedo *gallicini-*

⁴ Moreau, *Bibliographie des Mazarinades*. O navedenem pamfletu glej 2. zvezek (G–Q), št. 1464.

um za svoje politične pamflete, ali pa se je tega izraza za svoj naslov domislil sam, ni jasno.

Pamflet obsega 14 strani in je poln sovraštva proti vsemu, kar je francosko. Če uporabim Gantarjeve besede – *toliko smrdljive gnojnice ni zlepa noben avtor izlil na Francoze in vse, kar je francoskega*.⁵ Predvsem pa Nemce same obtoži, da so se iz same skoposti in pohlepa pomehkužili, pofrancozili in opustili stare nemške vrednote. Začne se takole: *Germanus ad Germanos. Ad arma, ad arma, populares! Hostis vester ante portas est. Vicini paries ardere incipit, vestra res agitur, horrisona Bellonae turba clangore terrifico communis patriae jam quassat latera. (Nemec svojim (so)Nemcem. K orožju, narod! Vaš sovražnik je pred vrati! Sosedov zid začenja goreti, za vas gre, grozljiva vojna truma s strašnim ropotom že trka na meje skupne domovine.)* – Kdor pozna Gladičev galicinijski pamflet, mu tudi te besede niso neznanne. S skoraj istimi besedami se začenja tudi galicinijski pamflet Jurija Andreja Gladiča. Očitno je Gesenijev strupeni pamflet Gladiča tako ganil, da je gradivo prevzel in iz bojnega krika (*classicum*) nemškega pastora naredil svoj *Gallicinium*. Gantar je imel torej prav, ko je bil nekako presenečen, da je pesnik, katerega verzifikacija je ponavadi zelo učena in *patetično do skrajnosti nabrekla*,⁶ v primeru galicinijske verzifikacije očitno preskočil ozke meje učenosti in izraža svoje čisto osebno sovraštvo in prizadetost – galicinijski namreč nikakor ni bil njegovo osebno delo, temveč ga je v bistvu prepisal in seveda malce spremenil, to pa spet odgovarja eni od značilnosti Gladičeve verzifikacije, da se *za vsakim od njegovih verzov skrivajo aluzije na znane in neznan pisce, da vsepovsod odkrivamo sledove njegove izredne načitanosti*.⁷ Sicer pa je bilo v tem času tako prepisovanje bolj pogosto, zlasti pri pamfletih.

Žal kraj tiskanja Gladičevega galicinijskega pamfleta ni znan, v istem letu je izdajal tako na Dunaju (*Culmen gloriae Austriacae felicitatis proprium*) kot v Ljubljani pri Jožefu Tadeju Mayrju (*Belgradi moenia invicta Austriae virtus subegit et evertit*).⁸ Je pa zelo verjetno, da je Mayr tako kot *Belgradi moenia* natisnil tudi galicinijski pamflet, prvič, ker ga na Dunaju nobena knjižnica ne hrani (medtem ko se *Culmen gloriae Austriacae* nahaja v Univerzitetni knjižnici na Dunaju); drugič pa tipografska primerjava kaže, da se dve veliki začetnici N z nenavadno podaljšano prečno črto na obeh naslovnih straneh ujemata, tako da je mogoče, da izhajata iz iste tiskarne.

Prav tako je težko ugotoviti, kje se je Gladič seznanil z nemškim

⁵ Gantar, *Operozi in latinska verzifikacija*, str. 98.

⁶ Gantar, *Operozi in latinska verzifikacija*, str. 96.

⁷ Gantar, *Operozi in latinska verzifikacija*, str. 96.

⁸ Simoniti, *Sloveniae Scriptores Latini*, str. 51–52.

pamfletom. Najverjetneje na Dunaju. Ali pa vendarle obstaja možnost, da je Gesenijev *classicum* spoznal v Ljubljani? Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK) v Ljubljani hrani vrsto Gesenijevih del, vendar imenovanega ni med njimi. Dragoceni vir pri iskanju odgovora na vprašanje, katere knjige so bile v tisti dobi znane na Kranjskem, je Mayrjev knjigotrški katalog iz leta 1678, v katerem je Mayr predstavil okoli 2500 različnih del, ki jih je ponujal Ljubljančanom in Kranjcem v prodajo.⁹ Gesenijev pamflet je izšel šest let pred tem. Toda katalog navaja le eno izmed številnih Gesenijevih del, okrajšano z *Germani Polygamia* – to bi morala biti *Christiani Vigilis Germani ad sincerum Warenbergium Suecum Epistola seu Dissertatio super Polygamia simultanea*. Germanopoli 1673. Je isti zvezek morda vseboval tudi *classicum* iz leta 1672? Vsaj fiktivni kraj tiskanja in psevdonim se pri obeh delih ujemata. Čeprav torej Mayr izrecno ne navaja Gesenijevega profrancoskega pamfleta, je ljubljanskim bralcem vendar ponudil možnost, da bi se seznanili s tem avtorjem.

Primerjava med Gesenijevim pamfletom *Classicum* in Gladičevim galicinijem

Kako je torej Gladič spremenil svojo predlogo? Kot smo že omenili, je spremenil naslov in iz bojnega krika (*classicum*) naredil *Galicinium improbum improbatum sive Germanus ad Germanos in praesentem Gallorum proterviam aususque temerarios sincere justum suum exponit dolorem* (*Zavračanje nesramnega petelinjega petja ali Nemec ob trenutnih francoskih nesramnostih in poskusih svojim (so) Nemcem kaže svojo pravično bolečino*). S tem prevzame Gesenijev prvi verz *Germanus ad Germanos* v naslov. Pamfletu je na čelo postavil desetvrstični uvodni epigram. Navajajoč znano vest, da petelini zmorejo pregnati celo leva, kralja živali, ga svari, da orla, kralja ptic, ne bo mogel premagati; naj se pazi, da ga orel ne oskubi in iz njega ne naredi človeka v Platonovem smislu, to je oskubljeno kuro (o tem kasneje).

Pamflet sam je na prvi pogled le prepisal, tu in tam je izpustil ali dodal kak verz. Že sam začetek je značilen za njegov način predelave (prevajala bom le Gesenijev navedek, Gladičeve spremembe bodo razvidne iz komentarja):

⁹ Gl. *Catalogus librorum*.

Gesenius

Germanus ad Germanos

Ad arma, ad Arma!

Populares!

Hostis vester ante portas est.

Vicini paries ardere incipit, vestra res agitur.

Horrisona Bellonae turba

Clangore terrifico

Communis Patria[e] jam quassat latera.

Arrigite aures!

Gallus cantilat venenato gutture.

Aperite oculos!

Gallus superbe cristam erigit,

Alas vibrat, caudam expendit, calcaria acuit. [...]

Gladič

Ad arma ad arma

Populares

Hostis vester ante portas est,

Vicini paries ardere incipit, vestra res agitur.

Horri-sona Bellonae tuba clangore terrifico

Communis Patriae jam quassat latera,

Festinate: -- Patriae auxilium negat,

Qui lentus adfert.

Erigite aures.

Gallus superbe cristam erigit

Alas vibrat, caudam expandit, calcaria acuit. [...]

[Nemec svojim (so)Nemcem. K orožju, narod! Vaš sovražnik je pred vrati. Sosedov zid začenja goreti, za vas gre, grozljiva vojna truma s strašnim hrupom že trka na meje skupne domovine. Napnite ušesa! Petelin poje s strupenim žrelom. Odprite oči! Petelin nečimrno moli v zrak svoj greben, frfota in se šopiri, ostri svoje ostroge.]

Že na začetku postane jasno, da Gladič svojo predlogo nekoliko omili; iz strašne trume vojne boginje Bellone z grozljivim hrupom nastane strašna tuba z grozljivim zvokom. Namesto petelina, ki poje s strupenim žrelom, postavi ugotovitev, da tisti, ki domovini prepočasi pomaga, pravzaprav ne pomaga – v primeri s strupenim petelinom je to precej nespektakularna izjava.

Očitno je bil Gladič tudi bolj vpljuden in bolj ponižen, kot se je

tudi spodobilo za gospoda njegovega stanu. Te zadržanosti njegov predhodnik ni poznal:

Gesenius

Quis veterenus vestra occupat pectora?

Quaenam Erynnis vestra enervat consilia

Quodnam glaucoma vestra obnubilat lumina?

Num vesana invidia?

Vel pernicioosa discordia?

Aut terror aliquis panicus?

An vero auri sacra fames vos reddidit profanos?

Forsan rem acu tetigi!

Germania enim jam in saeculo vivit aureo.

Gladič

Quis veterenus vestra occupat pectora

Quaenam Erinys vestra enervat Consilia?

Num vesana invidia?

Vel pernicioosa discordia

Aut terror aliquis panicus

Aut vero auri sacra fames vos reddit profanos,

Forsa[n] rem acu tetigi,

(Sed date veniam ingenuitati meae)

Germania enim jam in saeculo vivit aureo.

[Kakšna letargija je popadla vaša srca? Katera Erinija vam zakriva um? Kakšen glavkom vam slepi pogled? Ali ste nevoščljivi? Sprti? Panični? Ali ste samo pohlepni po denarju? Mogoče sem zadel v črno! Saj Nemčija že živi v zlati dobi!]

Po vprašanjih, kakšna letargija je popadla Nemce, katera erinija jim zakriva um in kakšen glavkom jim slepi pogled, skuša nemški pastor najti odgovore za lagodnost Nemcev: Ali so sprti? Ali samo pohlepni? Gladič izpusti vprašanje o glavkomu; po ugotovitvi, da je zadel v črno, se opraviči za svojo odkritosrčnost – tega nemški pridigar v svoji sveti jezi nikdar ne bi storil.

Iz naslednjega navedka je razvidno, da je Gladič skušal malce popraviti repetitivni stil, ki očitno izvira iz pastorjevega pridigarskega poklica, in pa tudi spremeniti besede, ki so zvene le pretirano.

Gesenius

*Ludibrio sumus externis omnibus;
Et tamen antiquatis istis novitatum modulis
Renovatisque istis modulorum antiquitatibus,
Quibus nos versuta divexat spoliaturque Gallia,
Mo[r]ionum instar magis magisque delectamur
Nobisque miro modo placemus stupidi.*

Gladič

*Ludibrio sumus exteris nationibus
Et tamen antiquatis istis novitatum modulis
Renovatisque modulorum antiquitatibus
Quibus nos versuta divexat spoliaturque Gallia,
Mor]ionum instar magis magisque delectamur
Nobisque miro modo placemus incauti.*

[Vsi tujci se nam smejijo; in vseeno se kot norci vedno bolj veselimo tiste zastarele mere novic, in tistih obnovljenih zgodb, s katerimi nas muči in ropa ta prebrisana Francija, in, neumno, smo na čuden način sami sebi všeč.]

Iz vsi tujci se nam smejijo naredi Gladič tuji narodi se nam smejijo, in neumno smo na čuden način sami sebi všeč spremeni v neprevidno (incauti) smo na čuden način sami sebi všeč – lahko rečemo, da piše v malo manj vnetem, nekoliko bolj stvarnem tonu. Besedo istis uporablja le enkrat, medtem ko jo pastor ponovi.

Kar Gladiču zveni preveč grobo, izpusti:

Gesenius

*[Germania] hodie
Brabeuterium est rarissimorum capitum,
Vertumnorum et nugatorum theatrum,
Exploratorum et subsannatorum receptaculum,
Cucurbitatorum et sanguisugarum spelunca.*

Gladič

*Hodie, Brabeuterium est vanissimorum capitum,
vertumnorum et nugatorum theatrum,
exploratorum et subsannatorum receptaculum.*

[Danes je Nemčija igrišče zelo redkih mož, gledališče igralcev, sprejemnica izvidnikov in spačkov, jama za neumneže in krvosese.]

Iz redkih mož Gladič naredi najbolj ošabne; da je Nemčija postala jama *cucurbitatorjev*, se pravi neumnežev in krvososov, Gladič raje izpusti. Prav tako nekoliko dalje izpusti Gesenijev *bardi, grobiani, rustici* (bardi, grobijani in kmetavzi) in dva verza nižje *semibarbari* (na pol barbari).

Nekoliko dalje Gladič še večkrat zamenja Gesenijevo besedo *stultitia, stulti* ipd. (neumnost, neumni) z drugimi besedami: Iz *Hodie crescens Gallorum malitia crescentem parit Germanorum stultitiam* naredi *danes povzročča Francozov čedalje večja zloba pri Nemcih čedalje večjo neresnost (levitatem)* namesto *neumnost (stultitiam)*. Iz stavka *danes se Nemci veselijo biti najbolj opičji med opicami, igralci neumni, posmeh vseh igralcev* izpusti besedno zvezo *igralci neumni*. Iz Gesenijevega *stultitia aere nostro ditescendi* (neumnost, da bi z našim denarjem obogateli) naredi *studia aere nostro ditescendi* (zavzemanje, da bi z našim denarjem obogateli). Besede *stultus, stupidus* ipd. so Gladiču očitno zvenele premalo učene in se jih je zato izogibal.

Svojo razgledanost pa kaže v naslednjem odstavku, ko našteva primere ljudi, ki so kot Nemci po povratku v domovino prišli na slabše oziroma so se sami poslabšali:

Gesenius

Quotus, quaeso, ex Gallia redux melior?

Veronenses eunt, Placentini redeunt.

Craesi eunt, Iri redeunt.

Generales eunt, alastores redeunt.

Gladič

Quotus quaeso popularium ex Gallia redux melior,

Veron[ens]es eunt Placentini redeunt.

Josephi eunt Absolones redeunt.

Croesi eunt Iri redeunt,

Theophili eunt, alastores redeunt,

Philosophi eunt, morosophi redeunt.

Kolikim, prosim, je šlo bolje po vrnitvi iz Francije?, sprašuje Gesenius. *Gredo kot Veronci, vrnejo se kot prebivalci Piacenze.* (Tega namiga ni lahko razrešiti; očitno je Verona veljala za precej bolj bogato od Piacenze.) *Gredo kot Krezi* (Krez je bil bogat lidijski kralj), *vrnejo se kot Irosi* – to je bil berač na Itaki, ki ga je Odisej premagal. *Gredo kot generali, vrnejo se kot zločinci.* Gesenijevemu naštevanju Gladič doda še dve vrstici: *Gredo kot dobri Jakobov sin Jožef in se vrnejo*

kot hudobni Davidov sin Absalom. Iz nasprotja generales – alastores naredi theophili – alastores (bogoljubi – zločinci), kar je ustrežnejše (Alastor je demon zlobe). Grede kot ljubitelji modrosti, vrnejo se kot modri norci. Taki katalogi so bili običajni v učenih pesnitvah, za nas pa so že nekoliko težje razumljivi.

Po dolgem pritoževanju glede nemškega okusa in mišljenja, češ da se je popolnoma pofrancozilo, se prične naštevanje velikih francoskih zgodovinskih grehov (to opisuje že Gantar).¹⁰ V tem delu najdemo najdaljše vstavke izpod Gladičevega peresa, saj je moral Gladič svojo pesnitev posodobiti in se ni mogel ustaviti pri grehah, ki jih je Gesenius zapisal 16 let prej. Po naštevanju sicilijanskih večernic, šentjernejske noči in spletkarstva poljske kraljice, ki je bila francoskega rodu, obsoja še francosko paktiranje s Turki in obžaluje padec Kandije – Krete, nekdanje predstraže krščanstva. Gladičev prvi vstavek se nanaša na nesmiselno obstreljevanje Genove leta 1684: *Kdo je francoskega vojnega boga oborožil proti Genovežanom in ga poslal čez morje? V popolni tišini jih je iznenada napadel, [...] z ognjem in mečem vse uničil, ukradel zaklade bogatih, jih prisilil k pohlevnosti, in kaj potem? Potem so bili prisiljeni iz mesarjev in razbojnikov narediti plačance. Meščani sami, še sama Francija ne pozna vzroka te tiranije.* Pri obstreljevanju Genove je šlo za to, da je Genova z ladjami podpirala Špance v boju proti Franciji in ni dovolila francoskim vojakom, da prečkajo njeno ozemlje; Ludvik XIV. je nato poslal svojo floto v Genovo in od mesta zahteval nove ladje, poleg tega naj bi republika prosila kralja odpuščanja. Ker se temu seveda niso podredili, je francoska mornarica pet dni obstreljevala Genovo. Končno so se jim le morali vdati.

Temu sledi Gesenijev opis, kako je Ludvik XIV. izgnal Karla Lotarinškega (*Lotharingiae regulum*), si prilastil njegovo deželo in zatiral njene prebivalce. Karel je potem služil cesarju na Dunaju in imel veliko zaslug v boju proti Turkom; Gladič mu je ob smrti posvetil znan slavospev v centonih.¹¹ Tu Gladič vnese svoj drugi daljši vstavek. Tokrat gre za povsem aktualen politični konflikt med francoskim kraljem na eni ter cesarstvom in papežem na drugi strani: kralj je proti cesarjevi in papeževi volji uveljavil izvolitev frankofilskega Wilhelma Egona Fürstenberga za volilnega kneza v Kölnu, proti čemur sta papež in cesar protestirala in postavila mladoletnega Josefa Clemensa Bavarskega na položaj kölnskega nadškofa. Gladič temu konfliktu, ki se je dogajal prav v letu izida tega pamfleta, posveča celo stran. Verjetno je prav ta konflikt za Gladiča predstavljal povod

¹⁰ Gantar, *Operozi in latinska verzifikacija*, str. 99–100.

¹¹ Gantar, *Operozi in latinska verzifikacija*, str. 96–97.

za njegov galicinij, saj proti koncu dela Gesenijevim besedam *exurgite, exurgite, imperii antistites, septemviri potentes* (*Vstanite, predstojniki cesarstva, mogočna sedmerica* – se pravi volilni knezi) doda še *pro quorum uno hae tempestates exortae* (zaradi katerih enega so se začeli ti hudi časi); te hude čase pa so kasnejši historiografi poimenovali *pfalška (nasledstvena) vojna* ali *vojna augsburške lige*, kakor jo imenujejo Francozi, ki je trajala od leta 1688 do 1697.¹²

Na kratko povzeto, se Gladičeva pesnitev od Gesenijeve razlikuje v tem, da je – predvsem na začetku – nekoliko bolj zadržana kot njena predloga; Gladič predlogo včasih popravi malce po svoje, kako besedo nekoliko prestavi. Posebej pa pade v oči dosti manj agresivna interpunkcija, saj Gesenijevo pesnitev krasi cela vrsta klicajev in vprašajev. V drugem delu pa Gladič v glavnem le dopolni katalog (seznam) francoskih grdobij, pri čemer se zdi, da je njegov jezik nekoliko kompleksnejši od Gesenijevega pridigarskega jezika. Gladič je torej s svojim galicinijem aktualiziral Gesenijev bojni krik, galicinij pa ni dosegel razširjenosti nemškega pamfleta. Žal ga ne hrani niti Dunajska knjižnica, morda pa se še skriva v kaki samostanski knjižnici v Avstriji, ki preko interneta še ni dostopna.

***Gallus praedator impinguatus* in Gladičev galicinij**

Vrnimo se zdaj k besedilu, ki je bilo omenjeno čisto na začetku: *Gallus praedator impinguatus ab aquila victrice deplumatus* (*O petelinu, našrtem roparju, ki ga zmagoslavni orel oskubi*). Napisano je bilo leta 1689, torej eno leto po Gladičevem galiciniju, in se nahaja v drugem zvezku Dolničarjevih *miscellanea* – mešanih del. Iz naslova izvemo, da je bila pesem zložena kot *novoletno darilo* (*pro strenna*) in da je bila uprizorjena na odru v metričnih dialogih (oz. da jo je mogoče uprizoriti). Pesem je napisana v bolj zabavnem slogu, zato se za kriptogramom A.P.G.P.V. verjetno sploh ne skriva ime avtorja, ampak samo dvojni A.D. (*Anno Domini*): *Anno Partae Gratiae Partu Virginis* (v letu rojstva slave, ob deviškem rojstvu) – toda o tem kasneje. Torej vemo na začetku le letnico, ne poznamo ne avtorja ne kraja natisa, iščemo pa, kot rečeno, možno sorodnost te pesnitve z Gladičevim galicinijem, saj jo je hranil Gladičev sooperoz, učeni Janez Gregor Dolničar.

Pesnitev v elegičnih distihih obsega 318 verzov, petelin (tj. Francoz) in orel (tj. cesarstvo) se v distihih prepirata za prevlado: petelin kikirika, da mu bo že kak evropski vladar pomagal v boju proti

¹² Braubauch, *Vom Westfälischen Frieden*, str. 76–82.

orlu, in lepo po vrsti našteva vse evropske kralje, vendar mu orel pri vsakem razloži, da mu ta že ne bo pomagal. Petelin nato odvrne, da bo pač na svojo stran pridobil sedem volilnih knezov, in jih začne naštevati. Izvolitvi kölnskega volilnega kneza avtor posveča dolgih 18 verzov. Ker smo se s to epizodo zgoraj že seznanili, naj predstavim nekaj vrstic iz tega odstavka:

Gallus: Princeps Wilhelmus nobis Elector obedit,

Et reserat portas Urbis et Orbis amans.

Aquila: Non est electus qui non est iure vocatus;

Emptus enim pretio dicitur ille tuo.

Gallus: Jure fit elector qui per majora vocatur,

Papa, nec et caesar, jus inhibere potest.

Aquila: Pacificus Pastor semper praeponitur agnis

Proditor et praedo non bene pascet oves.

Gallus: Maturus praesit, sapiens et pastor ovili,

Non puer aut iuvenis pascere debet oves.

Aquila: Sit Clemens aetate puer, nil officit illi,

Principe grandaevo plus habet ille salis. [...]

[*Volilni knez Viljem nam je poslušen in nam bo rad odprl vrata mesta in sveta. – Kdor ni po pravici poklican, ni izvoljen, pravijo, da si ga podkupil. – Praviloma postane volilni knez, kdor je dobil večino glasov, samo papež ima pravico soditi. – Miroljubnega pastirja vedno dobijo jagnjeta; izdajalec in ropar nikoli ne bo dobro pasel ovac. – Zrel in moder pastir naj poveljuje ovcam, fant ali mladenič jih ne sme pasti. – Naj bo Clemens mladoleten, nič mu ne manjka, več ima v glavi kot stari knez. [...]*

Kandidat cesarja in papeža je bil Josef Clemens Bavarski, ki je bil kot sedemnajstletnik res precej mlad za mesto volilnega kneza; cesar Leopold ga je proglasil za polnoletnega, tako da so ga končno le ustoličili. Ta spor je bil eden od povodov za pfalško nasledstveno vojno. Iz navedka pa je razvidno, da je bila celotna pesnitev vendarle napisana *cum grano salis*. Dobesednih vzporednic z ustrežajočim mestom v Gladičevem galiciniju, ki bi jih lahko pričakovali, pa v tem odlomku ni.

Ko torej petelin uvidi, da mu tudi volilni knezi ne bodo pomagali, pravi, da mu bodo priskočila na pomoč nemška mesta in drugi nemški knezi, na primer Karel Lotarinški, če mu seveda vrne Lotaringijo. Ko mu orel odvrne, da je postal na Madžarskem tako velik vojskovodja, da mu je ta dežela tako ali tako premajhna, petelin besno zagrozi:

*Gallus: Expugnabo minis, auro, ferroque vel igne
Praelatos reliquos, Teutoniaeque duces.*

*Aquila: Galle, tuum seu mane canas, seu vespere cantum.
Durus at et mollis cantus ineptus erit.*

Z grožnjami, denarjem, mečem in ognjem bom osvojil preostale prelate in nemške vodje, kriči petelin, orel pa odvrne: *Petelin, ti kar poj, zjutraj ali zvečer; če boš pel trdo ali mehko, bo tvoje kokodakanje smešno.*¹³ – Spet se izkaže, da avtor ni bil smrtno resen.

Pri omembi italijanskih mest zavzema nekaj vrstic Genova – tudi o tej epizodi nas je poučil že Gladič:

*Gallus: Flexit utrumque genu Genuae Respublica regi,
cum flagrat Urbs nostris tacta superba globis.*

Aquila: Urbs incensa tibi Martem mortemque minatur [...]

*Republika Genova je šla pred našim kraljem na kolena, ko je napihnjeno mesto gorelo od naših izstrelkov. – Goreče mesto ti želi vojno in smrt (Martem mortemque), odvrne orel. Če to primerjamo z ustreznim mestom pri Gladiču, najdemo le omembo vojnega boga (Gladič: *Quis contra Genovenses armavit Martem Gallicum?*).*

Avtor tudi veselo navaja znane verze slavnih avtorjev, naslednja dva primera hitro prepozna tudi sodobni bralec;

*Gallus: Ultimus Elector fugit Neoburgus ad Istrum,
Cum videt ad Rhenum nil superesse sibi.*

*Aquila: Qui procul a Rheno, securus degit ad Istrum,
Qui procul a Gallis, est quoque fraude procul.*

*Gallus: Si socer a genero, non hospes ab hospite tutus,
Nullibi securus Dux Neoburgus erit.*

*Aquil: Regula praecedens Gallo praescripta videtur,
Hanc gener ignorat, nescit et ipse socer.*

Zadnji v vrsti volilnih knezov, *Philipp Wilhelm* [von Pfalz-Neuburg], je zbežal po Donavi [se pravi na Dunaj], ko je videl, da mu ob Renu ni nič ostalo [ko je namreč Ludvik XIV. leta 1688 uničil deželo Pfalško]. – *Kdor je daleč od Rena, lahko brezskrbno živi, kdor je daleč od Francozov, je tudi daleč od zla*, odvrne orel. Naslednji verz namiguje na verza iz odlomka o bronasti dobi v prvi knjigi Ovidijevih *Metamorfoz* (*vivitur ex raptu, non hospes ab hospite tutus, | non socer*

¹³ Gospe dr. Metodi Kokole se zahvaljujem za namig, da se izrazov »dur« oz. »mol« v 17. stoletju še ni uporabljalo v sodobnem smislu.

a genero, fratrum quoque gratia rara est; Met. I, 144–145): Če tast ni varen pred zetom in gost pred gostiteljem, princ nikjer ne bo varen, kikirika petelin. Zet je imenovani princ, njegov tast pa je bil cesar Leopold. – To pravilo očitno velja za Francoze, je orlov odgovor, zet ga ne pozna in tudi tastu je neznano.

Nekaj vrstic naprej se petelin razjezi z besedami iz 7. knjige Vergilijeve *Eneide* (verz 312):

Gallus: Flectere si nequeo superos, acheronta movebo.

[Če ne morem ganiti nebeških bogov, bom zmigal podzemlje.]

Gotovo bi se našli še številni drugi navedki, značilni za tedanji način učenosti. Je pa tak način recepcije antičnih avtorjev pravzaprav nekoliko okoren in ne posebej prefinjen, gre bolj za prikazovanje poznavanja teh pglavitnih del antične literature.

Naslednjih 40 verzov avtor posveča švabskim mestom Ulm, Dillingen, Lauenburg in drugim mestom v Kurpfalzu in Württembergu. Končno petelin prizna, da vendarle obstaja nekdo, ki ga lahko ustavi: *Pri mestu Memmingen teče reka, ki mi preprečuje nadaljevanje poti* [...]

*Gallus: Unicus est fluvius, mea qui vestigia terret,
Qui prope Memmingam prata, solumque rigat.*

Orel takoj doda:

*Aquila: Unicus est princeps, Campidonensis et Abbas,
Milite qui pauco te jubet ire retro.*

*Gallus: Qui jubet ire retro, Gallos revocabit et idem.
Pungent ut lolium lilia trifolium.*

*Aquila: Trifolium floret felix in Caesaris horto,
Marcescunt Regis lilia vero tui.*

*Gallus: Trifolium cibus est leporis, non vero leonis,
Inde lepus Gallo, non Leo praesul erit.*

*Aquila: Est Leo Rupertus, Lepores creat ille Leones,
Fitque leo subito qui Lepus ante fuit. [...]*

Edini je kemptenski knežji opat, ki te bo z malim številom vojakov pahnil nazaj. – Kdor me bo pahnil nazaj, me bo tudi spet poklical na pomoč, grozi orel, lilije bodo ranile deteljo. – Detelja bo veselo rasla v cesarjevem vrtu, lilije tvojega kralja pa bodo ovenele. – Detelja je krma za zajce, ne pa za leve, tako da bo zajec poveljeval Francozu, ne

lev, se posmehuje petelin. – *Rupert je lev, iz zajcev dela leve in hitro se spremeni v leva, kdor je prej bil zajec. [...]*

Za kakšno deteljo gre? Za kakšnega opata? Nekaj vrstic naprej se najde njegovo ime: Rupertus. To je bil Rupert von Bodmann,¹⁴ ki je bil knežji opat benediktinskega samostana Kempten v Allgäu (na Švabskem). V svojem grbu sicer ni nosil detelje (lat. *trifolium*), pač pa tri lipove liste,¹⁵ ki jih avtor imenuje *trifolium* (trije listi), da bi se laže poigral z dvojnim pomenom te besede – detelja je vendar krma za zajce, torej bo Francoz imel za nasprotnika le strahopetnega zajca, se posmehuje petelin, nakar ga orel zavrne. Zanimivo je, da se o tem opatu veliko ve, ni pa znano, da bi si v kakršnikoli meri prizadeval za boj proti Francozom. Je torej zelo očitno, da je bila ta pesnitev pisana njemu na čast. V samostan Kempten so smeli samo plemiči. Imeli so tudi šolo, toda samostan je bil bolj politični in gospodarski kakor pa kulturni center.¹⁶ Knjižnica ni bila zelo obširna in se je skozi stoletja in sekularizacijo na Bavarskem deloma uničila, deloma porazgubila, deloma pa je še ohranjena v Bayerische Staatsbibliothek (BSB) v Münchnu.¹⁷ Zato je skorajda nemogoče ugotoviti, ali je bil Gladičev galicinij tam znan. Ker anali iz te dobe niso ohranjeni, je težko dognati, ali so sprejemali obiske iz daljne dežele Kranjske.

Če torej primerjamo Gladičev galicinij iz leta 1688 s kemptenskim dialogom iz leta 1689, je razvidno, da se v nekaterih točkah vsebinsko stikata, kar pa seveda ni posebej presenetljivo, saj gre za politične dogodke, ki so takrat vznemirjali vse prebivalce cesarstva, tako kot obstreljevanje Genove in ustoličenje kölnskega volilnega kneza. Obstaja pa neka zelo očitna vzporednica, ki je bila povod za moje dolgo iskanje stičnih točk med Kemptom in Ljubljano, in sicer zadnji verz kemptenske pesnitve, ki se glasi takole:

*Aquila: Discerpent Aquilae Gallum sine sanguine multo,
Sic homo Germanis, Galle, Platonis eris.*

[*Naj orli raztrgajo petelina brez prevelikega pretakanja krvi, tako boš ti, petelin, Nemcem postal Platonov človek.*]

in zadnji verz Gladičevega uvodnega epigrama na začetku galicinija:

¹⁴ Glej Roth, Rupert von Bodman.

¹⁵ J. Siebmacher's grosses Wappenbuch, Bd. 8, str. 17–18.

¹⁶ Za zgodovino samostana glej Rottenkolber, *Geschichte des hochfürstlichen Stiftes Kempten*.

¹⁷ Rottenkolber, Die Schicksale der Kemptener Stiftsbibliothek, str. 73–75

*Ni solem antevoles – tua quod tibi penna negabit –
Rostro fies Aquilae, Galle, Platonis homo.*

[Če ne boš zletel do sonca, kar ti peresa ne bodo dopustila, bo orlov kljun iz tebe naredil Platonovega človeka.]

Gre za znano anekdoto o Platonu (glej Diogen Laertios VI, 2, 6), po kateri je Platon človeka definiral kot dvonogo bitje brez peres, nakar je Diogen prinesel oskubljeno kokoš in mu rekel: *Tukaj je tvoj človek*. Da se nahajata besedi *Galle Platonis* na istem mestu v verzu in v obeh primerih na tako opaznem mestu dela, se mi dolgo ni zdelo zgolj naključje. V antični literaturi te klavzule ni. Latinski izraz *homo Platonis* se najde na primer pri Erazmu Rotterdamskem, v njegovih *Apophthegmata*, ki pa so pisana v prozi.

Kljub dolgem iskanju žal ni bilo mogoče najti povezav med Gladičevim galicinijem in Kemptonom. Mogoči, vendar ne dokazljivi, sta dve povezavi:

Ker je Kempten benediktinski samostan, bi bila mogoča zveza prek salzburške benediktinske univerze, kjer je kasnejši stolni prošt Janez Krstnik Prešeren študiral in kasneje vodil metropolitansko knjižnico.¹⁸ Do leta 1689 je ostal v Salzburgu, kjer naj bi – tako hipoteza – razširil pesnitev svojega sonarodnjaka med kolegi. Tako bi bilo tudi mogoče najti avtorja kemptenskega dialoga, namreč znanega učitelja retorike, ki je sam pesnil slavospeve salzburškim nadškofom, p. Parisa Gilla, katerega nekaj del hrani tudi Semeniška knjižnica (s Prešernovim ekslibrisom). Tako bi bil razrešen akronim APGPV: *Auctore Paride Gille Patre Venerabili* (avtorja Parisa Gilla, častitljivega patra). Ker kronike za kemptenski samostan iz tega časa nimamo, je nemogoče ugotoviti, ob kateri priložnosti so dialog uprizorili in kateri gosti ipd. so bili navzoči. Razen tega se je ob preučevanju gledališča benediktinske univerze v Salzburgu tudi pokazalo, da salzburška benediktinska univerza s Kemptonom praktično ni imela nobenih stikov;¹⁹ benediktinci pa so tudi manj potovali kot npr. jezuiti. In končno tudi v samostanu Michaelbeuern, katerega konventu je Gille pravzaprav pripadal in ki hrani mnoga Gillova dela tudi v rokopisih, ne hranijo nobenega Gillovega dnevnika, niti pesnitve *Gallus praedator* niti Gladičevega galicinija. Povezava prek Salzburga torej ni mogoča.

Druga možnost pa bi bila, da bi se v Kemptonu seznanili z Gladičevim galicinijem prek tiskarske družine Mayr, ki je verjetno natisnila galicinij v Ljubljani. Iz leta 1691 je namreč ohranjen neki tisk

¹⁸ Smolik, J. K. Prešeren in prva javna znanstvena knjižnica.

¹⁹ Boberski, *Das Theater der Benediktiner*, str. 212.

iz kemptenskega samostana, ki je bil *bey Johann Mayr Buchdruckern allda zu finden*.²⁰ Ali je le naključje, da so imeli približno takrat tiskarja v Kemptnu, ki je nosil isto ime kot znani J. K. Mayr iz Salzburga oz. Ljubljane? Zelo verjetno je bil to kak bližnji sorodnik, saj je bil J. K. Mayr po rodu tudi Bavarec (rojen v Frauen-Chiemsee).²¹ Ali je imel Mayrjev sin Jožef Tadej kaj stikov z njim in ali je njega seznanil z besedili, ki jih je sam tiskal v Ljubljani, žal ni mogoče ugotoviti.

Ker kemptenska knjižnica v tedanji obliki torej ni ohranjena in je nemogoče ugotoviti, ali je bil Gladičev galicinj tam znan, moramo sklepati, da je nastanek kemptenskega dialoga *Gallus praedator*, ki se nahaja v številnih južnonemških knjižnicah, povsem neodvisen od Gladiča in da je najverjetneje delo kemptenskih študentov, ki so svojemu opatu ob novem letu (ali pričetku novega šolskega leta?) hoteli malce polaskati. Besedilo je polno aktualnih zgodovinskih dogodkov, ki jih je sodobnemu bralcu težko razrešiti brez pomoči zgodovinskih leksikonov. Navedki latinskih avtorjev so tako očitni, da skoraj ne morejo biti produkt kakega velikega pesnika, pač pa bolj učenca, ki se je ravnokar »napiflak« *Eneide* in *Metamorfoz*. Če so recimo učenci in drugi, ki so bili povezani s samostanom, dobili po en izvod, tudi ni več presenetljivo, da jih je še danes kar nekaj ohranjenih. Zanimivo pa je, da je bila ta pesnitev večkrat tiskana; v primerjavi z dvema izvodoma, ki ju hrani BSB v Münchnu, je Dolničarjev najbolj natančen in kaže najmanj napak. Ker pa za sorodnost dveh omenjenih verzov s klavzulo *Galle Platonis* zaenkrat ni razlage, je najbolj verjeten bodisi skupni vir ali pa sta se oba avtorja slučajno poigrala z isto anekdoto, ki si jo je človek s tako izobrazbo v tistih časih v tej zvezi tudi zlahka priklical v spomin.

Sklep

Če torej na kratko povzamemo: Pojem *gallicinium* je imel skozi stoletja globlji teološki pomen, vendar ga v 17. stoletju zasledimo tudi kot naslov francoskih in protifrancoskih političnih pamfletov. Sprva so ga Francozi sami vsaj trikrat uporabili za politične pesnitve in spise, v letih 1610, 1626 in 1649. Nemški pastor Gesenius je leta 1672 prevzel izraz v naslov svojega protifrancoskega bojnega krika, vendar v pomenu sovražnega petelinjega petja, od koder ga je Gladič spet vzel in naredil prvi protifrancoski galicinj. Temu sledita dva protifrancoska galicinjija v nemškem jeziku iz leta 1689 oz. 1695, ki ju ne predsta-

²⁰ Dünnhaupt, *Personalbibliographien zu den Drucken des Barock*, 4. zvezek, str. 2704.

²¹ Reisp, *Redki stari tiski*, str. 95.

vljam. Če bi bilo mogoče dokazati, da je bil Gladičev galicinij zelo razširjen – kar pa očitno ni bil –, bi se dalo celo trditi, da je bil prav Gladič tisti, ki je uvedel termin *gallicinium* za protifrancoske pamflete. Da je Gladičev galicinij vplival na avtorja kemptenskega dialoga *Gallus praedator*, sicer ni popolnoma izključeno, je pa zelo malo verjetno.

Viri

Seznam nemških tiskov iz sedemnajstega stoletja, <<http://www.vd17.de>>, (januar 2005).

Anonimus: *Gallicinium Gallici Parricidii*. S. l., 1610.

Anonimus: *Gallicinium in trino et uni sono. Oder Stoltz Hoffärtig und übermüthiges Hahnen-Geschrey*. Aus Amsterdam gesandt 1689.

Anonimus: *Gallicinium nuper auditum Franciam expilante Mazarino*. A Paris, 1649.

Anonimus: *Gallus praedator impinguatus ab aquila victrice deplumatus*, et pro strena in scena dialogometricae praesentatus A.P.G.P.V. 1689.

Boutrays, Raoul: *Gallicinium in aliquot falsas damnatasque Antonii Sanctarelli assertiones*. Pro Rege Christianissimo Rodolphi Botereii, in magno Franc. Consilio Advocati, opusculum. Parisiis, apud Ioannem Bessin. 1626.

Emunctus: *Gallicinium oder Lustige Beschreibung eines vorhin sehr lauten / nun aber ganz stillen Hanen Gesangs über die schwindsüchtige eitele Einbildung einer Universal-Monarchie womit die Französische Nation ihren König Ludwigen XIV bißhero vergebens geschmeichelt hat / In martialischen Geschichten und drauff gerichteten Satyrischen Gedichten vorgestellt*. Gedruckt im Jahr 1695.

(Gesenius, Friedrich:) *Germani vigilis ad secure soporatos Germanos classicum, ut ad ferale Gallicinium hostis Galli evigilent*. Germanopoli, apud Eleutherium Gallomisum. Anno 1672.

(Gladich, Georgius Andreas:) *Gallicinium improbum improbatum, sive Germanus ad Germanos in praesentem Gallorum proterviam aususque temerarios syncere justum suum exponit dolorem*. S. l., 1688.

Literatura

Academia Operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve (ur. Kajetan Gantar). Ljubljana: SAZU, 1994.

- Boberski, Heiner: *Das Theater der Benediktiner an der alten Universität Salzburg*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1978.
- Braubach, Max: *Vom Westfälischen Frieden bis zur Französischen Revolution*. Gebhardt Handbuch der deutschen Geschichte, Bd. 10. München: dtv, 1974.
- Catalogus librorum qui nundinis labacensibus autumnalibus in officina libraria Joannis Baptistae Mayr venales prostant*. Anno 1678. Faksimile prvega v Ljubljani izdanega knjigotrškega kataloga (ur. Branko Reisp). Ljubljana: ZGP Mladinska knjiga, 1966.
- Dünnhaupt, Gerhard: *Personalbibliographien zu den Drucken des Barock*, 6 zvezkov. Stuttgart: Hiersemann, 1990–1993.
- Gantar, Kajetan: *Operozi in latinska verzifikacija. Academia Operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve* (ur. Kajetan Gantar). Ljubljana: SAZU, 1994, str. 91–110.
- Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*. Band 8: Die Wappen der Bistümer und Klöster, II. Reihe: Klöster. Nürnberg 1856–1900. Reprographischer Nachdruck. Neustadt/Aisch: Bauer und Raspe, 1970–.
- Lavrič, Ana: *Ljubljanska stolnica v Gladičevi latinski upesnitvi. »Hodil po zemlji sem naši ...« – Marijanu Zadnikarju ob osemdesetletnici* (ur. Alenka Klemenc). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001, str. 387–403.
- Moreau, Célestin de: *Bibliographie des Mazarinades*. Ouvrages publiés par la société de l'histoire de France, 3 zvezki. Paris, 1850–51.
- Reisp, Branko: *Redki stari tiski*. Ljubljana: Slovenska matica, 2001.
- Roth, Felix: *Rupert von Bodman. Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, http://www.bautz.de/bbkl/b/bodman_r.shtml, (6. februar 2006).
- Rottenkolber, Joseph: *Geschichte des hochfürstlichen Stiftes Kempten*. München: Kösel & Pustet, 1933.
- Rottenkolber, Joseph: *Die Schicksale der Kemptener Stiftsbibliothek. Heimgarten*, 15 (1930), Nr. 19.
- Simoniti, Primož: *Sloveniae Scriptores Latini recentioris aetatis*. Zagreb – Ljubljana: SAZU, 1972.
- Smolik, Marijan: *J. K. Prešeren in prva javna znanstvena knjižnica v Ljubljani. Academia Operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve* (ur. Kajetan Gantar). Ljubljana: SAZU, 1994, str. 61–72.

**Some notes on the *gallicinium* of J. A. Gladič
and other 17th century *gallicinia***

Summary

The term *gallicinium* – “cock’s song” had a strong theological connotation throughout the centuries. In the 17th century it was also used as a title for French political pamphlets, *gallus* meaning “cock” as well as “Frenchman”. In the first half of the century the French themselves used it for political writings, as in the anonymous epigram from 1610, *Gallicinium Gallici parricidii*, in which the murder of King Henry IV is deplored. In 1626, Boutrays wrote his *Gallicinium in aliquot falsas damnatasque Antonii Sanctarelli assertiones* in which he condemned Santarelli’s theories which declared that the Pope should have the right to depose Princes. Boutrays sees himself as a courageous cock who assists his King and fights his enemies, hence the title. In 1649, the pamphlet *Gallicinium nuper auditum Galliam expilante Mazarino* was printed against Cardinal Mazarin, as one out of over 4000 *mazarinades* that still survive from the *fronde*, the uprising of the French noblemen.

The turning point comes when the German preacher Friedrich Gesenius takes over the term *Gallicinium* into his anti-French pamphlet from 1672, giving the term a negative connotation (*Germani Vigilis [...] classicum, ut ad feroce gallicinium hostis Galli evigilent – Battlecry to the Germans that they wake up at the wild cackling of the French enemy*). In 1688 the Slovenian scholar G. A. Gladič, member of the Academia Operosorum Labacensium, took over this pamphlet and turned it into his own *Gallicinium*, making it a bit less aggressive and adding several current historical sins committed by the French. From then on, only anti-French *Gallicinia* are known, written in German language.

One year after Gladič’s pamphlet, a humorous dialog between a cock (i.e. France) and an eagle (i.e. Austria) was printed in the surroundings of the benedictine monastery of Kempten (Allgäu, Germany), containing the same anti-French subject matter. It is also kept in the Seminary Library in Ljubljana which goes back to the private libraries of the *Operosi*. Although its very last verse resembles the last verse of the introductory epigram to Gladič’s *Gallicinium* to a great extent, it was impossible to find out if the author was influenced by Gladič or not.